

ks. dr hab. Jerzy Kostorz, prof. UO
Katedra Katechetyki i Teologii Pastoralnej
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego
ul. Drzymały 1a, 45-342 Opole

Recenzja rozprawy doktorskiej

ks. mgr. lic. Huberta Sieperta

ROLA I ZNACZENIE

SYSTEMÓW SZTUCZNEJ INTELIGENCJI

W FORMACJI RELIGIJNEJ MŁODZIEŻY

Studium pastoralne na podstawie badań

uczniów szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej,

napisanej w Katedrze Teologii Pastoralnej i Nauk Pomocniczych UKSW w Warszawie

pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego

Warszawa, ss. 381.

Rozwój technologii cyfrowych i systemów sztucznej inteligencji stanowi jedno z najbardziej znaczących współczesnych wyzwań dla Kościoła katolickiego. W kontekście formacji religijnej młodzieży staje się on nie tylko kwestią techniczną i metodyczną, lecz także antropologiczną, etyczną i pastoralną. W ostatnich latach Kościół katolicki coraz intensywniej podejmuje refleksję nad miejscem i znaczeniem sztucznej inteligencji w życiu społecznym, edukacyjnym i duchowym. Papież Franciszek wielokrotnie podejmował ten temat, wzywając do etycznego i humanistycznego ukierunkowania współczesnych technologii cyfrowych. W orędziu na 58. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (2024) podkreślił, że „sztuczna inteligencja nie może zastąpić serca człowieka, jego zdolności do miłości, współczucia i rozeznania dobra”. Franciszek przypominał, że technologia powinna służyć rozwojowi człowieka integralnego, a nie prowadzić do jego instrumentalizacji czy duchowej alienacji. Stąd też Kościół w formacji religijnej młodzieży musi w procesie edukacji religijnej i wychowania w wierze uwzględniać nowe wyzwania związane z obecnością sztucznej inteligencji. Zasadność takiego podejścia znajduje potwierdzenie w wydanym przez Dykasterię Nauki Wiary oraz Dykasterię ds. Kultury i Edukacji wspólnym dokumencie pt. *Antiqua et nova. Nota na temat relacji pomiędzy sztuczną inteligencją a inteligencją ludzką* (2025). Wskazano w nim m.in. na konieczność zachowania właściwej hierarchii pomiędzy inteligencją ludzką a sztuczną, podkreślając, że wszelka technologia jest owocem ludzkiego ducha i winna pozostawać pod

jego kontrolą. Zauważono też potrzebę rozeznania moralnego w kwestii oddziaływania sztucznej inteligencji na świadomość człowieka. Również obecny papież Leon XIV w swoim nauczaniu podkreśla, że sztuczna inteligencja, choć posiada ogromny potencjał („wyjątkowy owoc ludzkiego geniuszu”), nie może zastąpić człowieka ani jego wyjątkowych cech: godności, wolności, zdolności moralnego rozeznania. Papież dostrzega możliwe negatywne skutki używania sztucznej inteligencji przez człowieka, np. w sferze rozwoju intelektualnego, neurologicznego i religijnego. Ostrzega przed utratą „poczucia tego, co ludzkie” i „utratą poczucia obecności Boga”. Leon XIV zauważa, że technologia powinna być powiązana z chrześcijańską wizją człowieka, a etyka nie może być pominięta w procesie projektowania, wdrażania i użytkowania sztucznej inteligencji. Tylko wtedy, jak zaznacza papież, sztuczna inteligencja może służyć i pomagać człowiekowi w integralnym rozwoju.

W tym kontekście podjęta w rozprawie problematyka skoncentrowana wokół roli i znaczenia systemów sztucznej inteligencji w formacji religijnej młodzieży jest aktualna. Niewątpliwie ma wartość nie tylko naukową, ale także pastoralną. Autor wprowadza czytelnika w interesującą problematykę oraz zaspokaja ciekawość poznawczą i zainteresowanie sztuczną inteligencją czy też jej rolą i znaczeniem w formacji religijnej młodzieży. Rzetelnie analizuje zagadnienie, które wpisuje się w aktualny nurt refleksji Kościoła katolickiego nad odpowiedzialnym wykorzystaniem nowych technologii w dziele ewangelizacji, nauczania religii i wychowania w wierze. Umiejętnie wprowadza czytelnika, niewątpliwie przy znacznym wsparciu promotora ks. prof. Jana Przybyłowskiego, znanego i cenionego teologa, autorytetu w zakresie teologii pastoralnej, w tematykę sztucznej inteligencji oraz jej roli i znaczenia w formacji religijnej młodzieży. Doktorant w swoich analizach nie ogranicza się jedynie do opisu szczegółowych kwestii, ale podejmuje próbę empirycznej diagnozy problemu określonego w tytule dysertacji, koncentrując uwagę na uczniach szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej. Dokonuje oceny analizowanych zagadnień z perspektywy praktyki duszpasterskiej. Podejmuje też głębszy namysł teologiczno-pastoralny nad tym, jak zachować integralność osoby ludzkiej w epoce cyfrowej oraz jak towarzyszyć młodzieży w codziennym życiu, które jest coraz bardziej kształtowane przez algorytmy, systemy rekomendacyjne i wirtualne środowiska komunikacji.

1. Przedmiot i struktura pracy

Podjęty przez ks. Huberta Sieperta temat *Rola i znaczenie systemów sztucznej inteligencji w formacji młodzieży* jest niezaprzeczalnie aktualny i wynika ze złożonych współczesnych problemów społecznych i religijnych. Wypełnia dotychczasową lukę badawczą i pastoralną,

stając się pionierskim studium w zakresie teologii pastoralnej. Wskazuje, że Książd Promotor, prof. dr hab. Jan Przybyłowski, potrafi zainspirować młodych adeptów nauki do podejmowania ciekawych, nowatorskich i pastoralnie potrzebnych badań naukowych.

W obliczu gwałtownego rozwoju sztucznej inteligencji, która dla młodzieży jest praktycznym i naturalnym narzędziem, konieczna staje się nowa refleksja pastoralna nad tym, jak pomagać tej grupie społecznej w zachowaniu integralności osoby ludzkiej oraz autentyczności wiary. Lektura studium o charakterze pastoralnym, opracowanego na podstawie badań zrealizowanych z udziałem uczniów szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej, pomaga poznać i zrozumieć jak młode pokolenie postrzega sztuczną inteligencję, w jaki sposób z niej korzysta oraz jakie przypisuje jej znaczenie w formacji intelektualnej, duchowej, egzystencjalnej, katechetycznej, moralnej i liturgicznej oraz w życiu i funkcjonowaniu parafii. Szczególnie wartościowe są wnioski, które dotyczą sztucznej inteligencji i jej zastosowania w formacji religijnej młodzieży.

Recenzowana rozprawa doktorska ma prawidłową strukturę. Składa się z wykazu skrótów, wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, słownika pojęć, spisu tabel, aneksu I i aneksu II.

We wstępie (ss. 8-44) Doktorant syntetycznie wprowadza w analizowaną tematykę. Zwraca uwagę zarówno na historyczne aspekty rozwoju technologii i szybko rozwijających się systemów sztucznej inteligencji, jak też prezentuje nauczanie Kościoła na ten temat. Umiejętnie charakteryzuje wypowiedzi papieża Piusa XII, Franciszka i Leona XIV oraz stwierdzenia zapisane w dokumentach Soboru Watykańskiego II i w nocy Dykasterii Nauki Wiary oraz Dykasterii ds. Kultury i Edukacji. Na tym tle przedstawia cel i przedmiot pracy. Definiuje też kluczowy termin „formacja chrześcijańska”, odnosząc go do młodzieży klas maturalnych i przedmaturalnych, jednocześnie uwzględniając wszystkie najważniejsze jego wymiary (intelektualny, ludzki, duchowy, pastoralny). Krótko opisuje główne źródła dysertacji (wyniki badań empirycznych), a następnie przedstawia schemat kwestionariusza ankiety zastosowanego w ramach badań opisanych w niniejszej rozprawie oraz omawia strukturę pracy.

Całościowe ujęcie problematyki widoczne jest w empirycznym, interdyscyplinarnym i teologicznopastoralnym charakterze prezentowanej dysertacji. Jej strukturę można uznać za spójną. W rozdziale pierwszym (s. 45-104) Autor prezentuje metodologię badań własnych. Opisuje metody wykorzystane w pracy, organizację i proces realizacji badań własnych oraz zastosowane narzędzia badawcze. Przedstawia sposób zbierania materiału empirycznego, jego analizy i opracowania statystycznego, a także sposób interpretacji wyników w kluczu refleksji pastoralnej. Charakteryzuje też grupę badawczą (uczniów klas III i IV liceów

ogólnokształcących oraz IV i V techników zawodowych) z tych typów szkół, znajdujących się na terenie diecezji łowickiej, których edukacja kończy się egzaminem maturalnym. Rozdział drugi (ss. 105-143) zawiera opis percepcji systemów sztucznej inteligencji przez badaną młodzież. Autor przedstawia z jakich systemów sztucznej inteligencji i w jakim celu najczęściej korzystają respondenci oraz jak postrzegają te systemy w ujęciu przedmiotowym (narzędziowe traktowanie modeli sztucznej inteligencji jako technologii wspierających pracę człowieka) i podmiotowym (rzeczywistość bardziej interaktywna względem człowieka, która może przyczyniać się do antropomorfizacji modeli sztucznej inteligencji). Na końcu tego rozdziału Autor omawia wyniki badań, które pokazują pozytywne i negatywne doświadczenia wynikające z użytkowania narzędzi sztucznej inteligencji. W tym kontekście, w kolejnej części (rozdział trzeci, ss. 144-193), Doktorant przedstawia wyniki badań, które dotyczyły możliwości wykorzystania systemów sztucznej inteligencji w formacji intelektualnej do wiary, m.in. w poznaniu istnienia i natury Boga, lepszym zrozumieniu nauczania Kościoła, jego misji i posłannictwa, głębszym zrozumieniu rzeczywistości sakramentalnej i w edukacji biblijnej. Skupia się głównie na tych aspektach, które mogą stanowić wsparcie dla katechetów, teologów i duszpasterzy. Rozdział czwarty (ss. 194-236) zawiera omówienie ewentualnych możliwości wykorzystania systemów sztucznej inteligencji jako asystentów wspierających działalność katechetyczną Kościoła, osobiste praktyki modlitewne, odkrywanie sensu życia i celu ludzkiej egzystencji oraz rozwiązywanie problemów religijnych i egzystencjalnych. Ukazuje pozytywne i negatywne aspekty wykorzystania sztucznej inteligencji w formacji religijnej i katechetycznej, w przestrzeni praktyk modlitewnych czy też w sferze towarzyszenia, poradnictwa i wsparcia duchowego. Kolejny rozdział (piąty, ss. 237-281) dotyczy wykorzystania narzędzi sztucznej inteligencji w formacji moralnej, w liturgii i nabożeństwach Kościoła oraz w życiu parafii i jej działalności od strony organizacyjnej, kancelaryjnej i prawnej. Ma wyraźny wymiar praktyczny. Autor przedstawia możliwość wykorzystania systemów sztucznej inteligencji w formacji osobistego sumienia i w działalności pastoralnej wspólnoty parafialnej. W ostatnim rozdziale (ss. 282-305) Doktorant prezentuje wyniki eksperymentu symulacyjnego związanego ze zdolnością kognitywno-prognostyczną obecnie istniejących systemów, co do symulowania odpowiedzi realnej grupy badawczej. Opisuje wyniki ankiety badawczej, rozwiązanej za pomocą *ChatGPT 4o*, który „przyjął tożsamość” dobranej w sposób losowy z 964 realnych respondentów grupy badawczej (240 osób: 120 kobiet i 120 mężczyzn). Słusznie przedstawia też metodologię tego badania i dobranych metod badawczych.

Zakończenie pracy doktorskiej jest podsumowaniem naukowej refleksji (ss. 306-314). Najpierw zostały przywołane cele badań oraz kolejne etapy procesu badawczego. Następnie Autor przedstawia najważniejsze wnioski i pięć postulatów, które mogą zostać wykorzystane w dalszej refleksji teologicznej i pastoralnej Kościoła nad nowymi technologiami sztucznej inteligencji.

Integralną część rozprawy stanowi bibliografia (ss. 315-340), z podziałem na Magisterium Kościoła Katolickiego, w tym *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia* (s. 315), Dokumenty Soboru Watykańskiego II (ss. 315-316), Dokumenty Kościoła (ss. 316-318), nauczanie papieży (ss. 318-321), a także na literaturę przedmiotu (ss. 321-335) i netografię (ss. 335-340).

W końcowej części pracy Doktorant zamieścił słownik pojęć (ss. 341-350), spis tabel (ss. 351-355), aneks I – kwestionariusz ankiety (ss. 356-375), wykorzystany do przeprowadzenia badań empirycznych wśród uczniów III i IV klasy liceum, IV i V technikum oraz aneks II – autorski konspekt katechezy *Sztuczna inteligencja jako narzędzie do formacji wiary religijnej*, możliwy do wykorzystania w ramach prowadzonych badań – przed rozpoczęciem wypełniania ankiety przez uczniów (ss. 376-381).

Struktura recenzowanej pracy jest prawidłowa. Zawiera wszystkie niezbędne elementy. Poszczególne części rozprawy zostały prawidłowo opracowane.

2. Wartość merytoryczna pracy

Poddając ocenie warstwę merytoryczną rozprawy doktorskiej ks. Huberta Sieperta, należy jeszcze raz zaznaczyć, iż podjęty temat jest ważny, aktualny i potrzebny, zwłaszcza w kontekście poszukiwania przez Kościół nowych sposobów ewangelizacji, edukacji religijnej w szkole oraz katechizacji i duszpasterstwa w parafii. Na podstawie lektury zaprezentowanych badań i analiz można wyciągnąć wniosek, iż Doktorant w pełni wywiązał się z podjętego zadania. Zrealizował go w sposób rzetelny. Umiejętnie przedstawił wnioski i postulaty, uwzględniając kontekst współczesnych wyzwań i problemów Kościoła katolickiego w Polsce.

Z uznaniem należy stwierdzić, że analizie i interpretacji został poddany obszerny materiał badawczy (964 wypełnione przez respondentów kwestionariusze ankiety). Należy pamiętać, co zostało przez Autora pracy zaznaczone w rozdziale pierwszym, że ankieta była przeprowadzona w trakcie lekcji religii. Zatem przedstawione wyniki badań charakteryzują tę młodzież diecezji łowickiej, która zadeklarowała udział w lekcjach religii i faktycznie w nich uczestniczy. Zostały one wzbogacone o symulację odpowiedzi na siedem pytań z

kwestionariusza ankiety (od 19. do 25.), które dotyczyły wymiaru edukacyjnego zastosowania modeli LLM i intelektualnego wymiaru formacji do wiary chrześcijańskiej. Doktorant symulacji poddał grupę 240 osób z realnej grupy badawczej (120 kobiet i 120 mężczyzn), które dobrano losowo – w ramach realnej grupy badawczej, opierając procedurę wyłącznie na ograniczonym profilu demograficznym. Wyniki badań uzyskanych przez grupę realną zostały porównane z grupą symulowaną przez model języków *ChatGPT 4o*. Okazało się, że sztuczna inteligencja nie potrafiła wiarygodnie prognozować odpowiedzi młodzieży szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej. Zarówno w populacji żeńskiej, jak i męskiej, uwidocznił się losowy charakter uzyskiwanych odpowiedzi oraz brak wpływu pojedynczych zmiennych metryczkowych na jakość uzyskiwanych wyników.

Komentując otrzymane wyniki badań, zilustrowane w formie tabel, Autor odwołuje się do literatury przedmiotu dotyczącej podobnej problematyki. Co zrozumiałe, stara się ukazać integralność prezentowanych zagadnień. Wykazuje krytyczne, a zarazem obiektywne podejście do analizowanych kwestii. Doktorant wskazuje na mocne strony sztucznej inteligencji w formacji chrześcijańskiej młodzieży. Odwołując się do wyników badań własnych, dowodzi, że algorytmy sztucznej inteligencji stanowią przestrzeń formacji chrześcijańskiej. Mogą wspierać wyjaśnianie pewnych kwestii związanych z religią i wiarą, pomagać nauczycielom religii w przygotowaniu do zajęć, ułatwiając dostęp do wiedzy, pomagając w tłumaczeniu tekstów modlitw czy tekstów biblijnych, udzielając odpowiedzi na trudne pytania egzystencjalne. Nie zastąpią jednak osobistej, głębszej relacji z Bogiem, rozwijanej m.in. dzięki modlitwie indywidualnej i wspólnotowej oraz towarzyszenia duchowego, co też – jak zaznacza Doktorant w prowadzonych analizach – zostało zauważone przez młodych respondentów.

Cenne są również wyniki badań, które potwierdzają, że młodzież dostrzega pozytywne i negatywne aspekty sztucznej inteligencji w odniesieniu do formacji moralnej, liturgicznej i pastoralnej. Zadaniem respondentów systemy tej nowoczesnej technologii mogą wspierać lepsze poznanie doktryny moralnej i przedstawiać bez emocji różne drażliwe kwestie natury moralnej. Jednocześnie wyniki pokazują, że badana młodzież zauważa niebezpieczeństwo zbyt dużej algorytmizacji sumienia i procesów decyzyjnych, jakie mogą się pojawić dzięki wykorzystaniu sztucznej inteligencji w tej przestrzeni oraz dostrzega, że sztuczna inteligencja nie jest osobą, co może generować m.in. brak pełnego zrozumienia człowieka i jego działania. Z kolei w wymiarze sakralnym i liturgicznym respondenci dostrzegają, że maszyna nie zastąpi liturgii, która musi zachować swoje *sacrum*. Zdaniem młodzieży pozytywne zastosowanie sztucznej inteligencji może dotyczyć pobożności ludowej (np. tworzenia nowych pieśni i modlitw, sztuki sakralnej). Ciekawe są również odpowiedzi, w których badani podkreślają, że

w przestrzeni życia parafialnego technologia sztucznej inteligencji może wspierać działania duszpasterskie, ale nigdy nie zastąpi autentycznych relacji międzyludzkich we wspólnocie parafialnej (np. z drugim człowiekiem, z duszpasterzem). Słusznie respondenci widzą jej narzędziowe zastosowanie w tworzeniu różnych materiałów informacyjnych, plakatów, konspektów spotkań dla grup religijnych i wspólnot. Co ważne, badana młodzież największe zagrożenie widzi w możliwości zastąpienia relacji z drugim człowiekiem i duszpasterzem relacją ze sztuczną inteligencją. Tym samym – jak zauważa Doktorant – takie opinie respondentów są bardzo cenne i ważne pastoralnie, gdyż wskazują na potrzebę relacji międzyludzkich u młodych osób oraz dowartościowanie wspólnotowego wymiaru parafii.

Z powyższych względów recenzowana dysertacja nie pozostawia także żadnych wątpliwości, co do trafności wyboru problematyki, jej walorów merytorycznych, a także wkładu w rozwój polskiej teologii pastoralnej i duszpasterstwa. Można również dostrzec jej walory aplikacyjne. Wyniki prezentowanych w niej badań własnych wśród młodzieży diecezji łowickiej mogą posłużyć do ewaluacji i korekty założeń formacji chrześcijańskiej współczesnej młodzieży w Polsce.

3. Metodologia dysertacji

Oceniając zastosowaną przez Doktoranta metodologię, należy odnieść się do niej z uznaniem. Została ona dobrze przemyślana i prawidłowo zaplanowana zarówno pod względem doboru narzędzi badawczych, jak też sposobu ich wykorzystania w kontekście interdyscyplinarnego problemu badawczego, jakim jest rola i znaczenie sztucznej inteligencji w formacji religijnej młodzieży. Autor słusznie zdecydował się na wzbogacenie badań ankietowych eksperymentem symulacyjnym z wykorzystaniem sztucznej inteligencji. Takie podejście metodologiczne stanowi istotny walor rozprawy, podnosząc jej oryginalność.

Badania ankietowe zrealizowane drogą elektroniczną za pomocą techniki CAWI umożliwiły zebranie danych ilościowych dotyczących opinii, przekonań, ocen i doświadczeń młodych ludzi związanych z zastosowaniem sztucznej inteligencji w procesie formacji religijnej. Wzbogacono je o eksperyment symulacyjny, do których wykorzystano *ChatGPT 4o* od firmy OpenAI. *ChatGPT 4o* „wcielił się” w grupę losowo dobranych 240 uczniów szkół ponadpodstawowych diecezji łowickiej i udzielił odpowiedzi na pytania od 19. do 35. zamieszczone w kwestionariuszu ankiety dedykowanym młodzieży. Okazało się, że sztuczna inteligencja, bez odpowiedniego dostosowania i zaprogramowania modelu ogólnodostępnego do danych, udziela odpowiedzi na sposób losowy. Sama jednak procedura, jak zauważył Doktorant, ujawniła pewien potencjał diagnostyczny, wpierający działania duszpasterskie.

Zastosowany eksperyment symulacyjny jest cennym elementem metodologicznym w naukach teologicznych. Nadaje wymiar interdyscyplinarny i innowacyjny. Został on prawidłowo zrealizowany, podobnie jak cały proces organizacji i realizacji badań własnych, które przeprowadzono od 11 września do 30 października 2024 r., w roku szkolnym 2024/2025, w klasach trzecich i czwartych liceów oraz czwartych i piątych techników, znajdujących się na terenie diecezji łowickiej. Badaniem objęto uczniów ok. 40 placówek oświatowych, które znajdują się m.in. w Łowiczu, Skierniewicach, Żychlinie, Sochaczewie, Rawie Mazowieckiej, Nowym Mieście nad Pilicą, Kutnie.

Na uwagę zasługuje trafność i spójność doboru narzędzi badawczych, zweryfikowanych podczas badań pilotażowych. Zastosowane narzędzia badawcze są adekwatne do przedmiotu badanej problematyki, która łączy elementy teologiczne, pastoralne, katechetyczne, edukacyjne i technologiczne. Autorska ankieta, zawierająca pytania jednokrotnego i wielokrotnego wyboru, została poprawnie skonstruowana. Można ją było uruchomić za pomocą linka lub kodu QR. Zawarte w niej pytania (od 12. do 37.) odnoszą się do wszystkich istotnych aspektów formacji religijnej młodzieży. Z kolei jedenaście pierwszych pytań ma charakter metryczkowy, dotyczą bowiem cech społeczno-demograficznych badanej młodzieży. Poprawne pod względem metodologicznym sformułowane pytania kwestionariusza ankiety są przesłanką uznania trafności otrzymanych odpowiedzi.

Z metodologicznego punktu widzenia wartościowy jest również konspekt katechezy pt. *Sztuczna inteligencja jako narzędzie do formacji wiary religijnej*, opracowany przez Doktoranta w ramach prowadzonych badań. Można go potraktować jako pomoc dla nauczyciela religii w celu wprowadzenia uczniów klas III i IV liceum oraz IV i V technikum w zagadnienia, które stanowią przedmiot badań. Propozycja realizacji lekcji religii na wyżej wymieniony temat tworzy jednolity kontekst dla badanych zagadnień, zwiększając zrozumienie pytań i trafność odpowiedzi. Ponadto świadczy o umiejętności łączenia przez Doktoranta teorii z praktyką, co jest szczególnie cenione w teologii pastoralnej.

Analiza zebranego materiału empirycznego została przeprowadzona przez ks. Huberta Sieperta poprawnie. Autor zastosował odpowiednie metody statystyczne. Umiejętnie interpretował wyniki badań własnych. Wzbogacał analizę ilościową interpretacją teologiczno-pastoralną. Również wyniki eksperymentu symulacyjnego zostały właściwie omówione. Autor potrafił wskazać zarówno na potencjalne korzyści, jak i zagrożenia związane z wykorzystaniem sztucznej inteligencji w formacji religijnej młodzieży. Wyprowadził interesujące poznawczo i pastoralnie wartościowe wnioski oraz postulaty. Wykazał się umiejętnością integrowania metod empirycznych z refleksją teologiczną oraz otwartością na nowoczesne podejścia badawcze.

4. Dobór źródeł i bibliografia

Doktorant prawidłowo, umiejętnie i precyzyjnie skorzystał z dokumentów Magisterium Kościoła Katolickiego, w tym z *Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu. Biblii Tysiąclecia*, Dokumentów Soboru Watykańskiego II, Dokumentów Kościoła, nauczania papieży, literatury przedmiotu i netografii. Uwzględnił w swojej pracy liczne publikacje, które poprawnie opisał. Dobór bibliografii świadczy o dobrej znajomości stanu i przedmiotu badań. Zabrakło jednak wyróżnienia podstawowych źródeł, wytworzonych przez Autora podczas badań empirycznych i eksperymentu symulacyjnego.

Z treści prezentowanej przez Doktoranta można wnioskować zarówno odczytanie w literaturze przedmiotu, jak też zainteresowanie zaprezentowaną tematyką. Bardzo pozytywnie należy ocenić fakt dotarcia przez Autora do bogatej, aktualnej, interdyscyplinarnej literatury przedmiotu i netografii. Obejmuje ona opracowania nie tylko z zakresu teologii pastoralnej, ale także z nauk inżyniersko-technicznych, ścisłych, społecznych i humanistycznych. Autor potrafił z niej poprawnie skorzystać zarówno w opisach teoretycznych, jak też w interpretacji wyników badań własnych.

4. Ocena formalna

Stronę formalną dysertacji należy ocenić wysoko. Praca została napisana zrozumiałym, poprawnym naukowo i stylistycznie językiem polskim. Czyta się ją z dużym zainteresowaniem i łatwością. Autor umiejętnie prowadzi analizy, wykazując wysoki poziom znajomości podejmowanej problematyki. Wyniki badań zostały przedstawione w przejrzysty i czytelny sposób. 102 tabele są prawidłowo opisane, a zamieszczone w nich dane właściwie skomentowane. Sporadycznie można dostrzec drobne uchybienia w tekście (np. błędy interpunkcyjne, językowe, literowe – np. s. 35, 36, 37, 53). Wydają się one łatwe do wyeliminowania i nie zakłócają lektury dysertacji. Przy publikacji rozprawy, do której zachęcam Doktoranta, wspomniane drobne uchybienia wymagają odpowiedniej korekty.

Szczególnie pozytywnie należy ocenić podsumowania każdego rozdziału. Zawierają one *resume* osiągniętych analiz, badań czy własnego dyskursu oraz wnioski pastoralne.

Rozwój myśli jest logiczny i uporządkowany. Autor jasno nakreśla związki i zależności zachodzące pomiędzy poszczególnymi zagadnieniami. Czytelnie i poprawnie interpretuje dostępne publikacje oraz wyniki przeprowadzonych badań, konsekwentnie wskazując na praktyczne implikacje otrzymanych wyników. To niewątpliwie zasługuje na duże uznanie i stawia ks. mgr. Huberta Sieperta w szeregu młodych adeptów nauki w obszarze teologii

pastoralnej, którzy posiadają dobrze opanowany warsztat metodologiczny i prawidłową wiedzę w zakresie badanej problematyki.

5. Pytania do dyskusji

Po lekturze dysertacji ks. mgr. Huberta Sieperta nasuwają się następujące problemy do dyskusji:

- A) Jakie mogą być praktyczne implikacje postulatów pastoralnych przedstawionych w zakończeniu dysertacji? W jaki sposób można je wykorzystać zarówno w formacji młodzieży szkół ponadpodstawowych, jak też studentów teologii i nauczycieli religii w poszczególnych diecezjach w Polsce?
- B) Jakie konkretne kompetencje powinien posiadać nauczyciel religii lub duszpasterz, by skutecznie towarzyszyć młodzieży w korzystaniu z systemów sztucznej inteligencji?

6. Ogólna ocena rozprawy

Po wnikliwej analizie przedstawionej do recenzji rozprawy doktorskiej należy zauważyć, że ks. mgr Hubert Siepert prawidłowo przedstawił podjęty temat badawczy, ukazując go z perspektywy interdyscyplinarnej. Wniósł niezwykle ważny wkład w rozwój badań z teologii pastoralnej, zwłaszcza w obszarze roli i znaczenia sztucznej inteligencji w formacji religijnej młodzieży szkół ponadpodstawowych. Rzetelnie analizował dostępną literaturę przedmiotu i wyniki badań własnych.

Doktorant wykazał się konieczną umiejętnością naukowego formułowania własnych przemyśleń, korzystając poprawnie m.in. ze źródeł wytworzonych, dokumentów Kościoła, nauczania papieży, rzetelnie dobranej literatury przedmiotu i netografii. Opanował odpowiedni warsztat naukowy. Zrealizował pionierskie badania empiryczne i prawidłowo dokonał analizy krytycznej uzyskanych wyników. Autor podjął w swojej pracy doktorskiej próbę wypełnienia luki merytorycznej i metodologicznej, jaką jest brak opracowania tematyki określonej w tytule, zwłaszcza jej aspektów teologicznych i katechetycznych, na podstawie wyników badań własnych wzbogaconych o eksperyment symulacyjny.

Prezentowane wyniki badań wraz z odwołaniem do aktualnej, interdyscyplinarnej literatury przedmiotu mogą być użyteczne w pracy formacyjnej z młodzieżą czy też w opracowaniu dokumentów programowych i materiałów duszpasterskich. Z uwagi na szybki rozwój technologiczny warto również nie tylko kontynuować badania w kolejnych diecezjach w Polsce, ale także wzbogacić je o inne eksperymenty symulacyjne i badania jakościowe.

7. Wniosek końcowy

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi bardzo dobrze opracowane studium naukowe. Dostarcza licznych materiałów oraz treści do dalszych badań w obszarze teologii pastoralnej. Może również inspirować duszpasterzy, nauczycieli religii, katechistów do doskonalenia formacji religijnej młodzieży za pomocą sztucznej inteligencji.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej ks. mgr. Huberta Sieperta, zwłaszcza jej wartość merytoryczną, metodologiczną i formalną, należy uznać tę pracę za dojrzałe opracowanie w sensie naukowym. Autor rozprawy wykazał się umiejętnością prowadzenia badań empirycznych i opracowania tekstu naukowego. Prawidłowo analizował wyniki badań własnych. Zaprezentował wysoki poziom wiedzy interdyscyplinarnej w odniesieniu do sztucznej inteligencji oraz jej roli i znaczenia w formacji religijnej młodzieży szkół ponadpodstawowych na terenie diecezji łowickiej.

To wszystko sprawia, iż recenzowana praca spełnia, zarówno od strony merytorycznej i metodologicznej, jak i formalnej, wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.). Wobec powyższego przedkładam Radzie Instytutu Nauk Teologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie wniosek o dopuszczenie ks. mgr. lic. Huberta Sieperta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, 12.10.2025 r.

Ks. prof. dr hab. Jerzy Kostorz